

RETTIGHEDER UNDER PRES

FAKTAARK

INDHOLD

Intro til menneskerettighederne.....	2
Om Amnesty	2
Intro til landene i materialet	3
Om LGBTI+.....	4
Køn og kønsidentitet.....	4
Tematikken ‘Diskrimination og LGBTI+’ samt Polen	5
Om fake news, mis- og disinformation.....	6
Tematikken ‘Ytringsfrihed og fake news’	6
Baggrundsinfo om Belarus.....	7
Baggrundsinfo om Ukraine og Rusland	7
Baggrundsinfo om Moldova	8

INTRO TIL MENNESKERETTIGHEDERNE

Menneskerettighederne er de fælles spilleregler, der gør, at vi kan tænke, tale og leve frit sammen – og at vi har ret til og mulighed for at leve et liv i sikkerhed og tryghed. Rettighederne har vi, fordi vi er mennesker. Det vil sige, at menneskerettighederne gælder for alle mennesker, alle steder, hele tiden.

Menneskerettighederne er beskrevet i FN’s Verdenserklæring om Menneskerettigheder fra 1948. Her gik verdens ledere sammen i FN og formulerede de grundlæggende rettigheder, der skulle være fælles for alle – og som ingen kunne fjerne. Det skete på et tidspunkt i historien, hvor man så tilbage på to brutale verdenskrige. Siden har erklæringen fungeret som rettesnor for, hvordan vi har ret til at blive behandlet, og hvordan vi har pligt til at behandle andre. Menneskerettighederne er beskrevet i 30 artikler: Se alle her: [amnesty.dk/vores-arbejde/hvad-er-menneskerettigheder](https://www.amnesty.dk/vores-arbejde/hvad-er-menneskerettigheder).

RETTIGHEDER UNDER PRES

Materialet består af dette faktaark, lærervejledning, hjemmesiderne [amnesty.dk/udskoling](https://www.amnesty.dk/udskoling) og [amnesty.dk/erhvervsskoler](https://www.amnesty.dk/erhvervsskoler) med videoer, links til scenariebaserede dilemmaer og CS:GO-bane.

Materialet er gratis.

Redaktionen er afsluttet juni 2023.

Redaktion: Michel Banz (ansv.), Karen Garly Andersen og Lene Vendelbo/vendelbokommunikation.dk (skribent og red.)

Layout: Tina Schembecker/[eye-on-you.com](https://www.eye-on-you.com)

Amnesty International
Gammeltorv 8, 5. sal
1457 København K
Tlf. 33 45 65 65
E-mail: skoleservice@amnesty.dk

OM AMNESTY

Amnesty kæmper for menneskerettighederne. Vores mål er en retfærdig verden, hvor alle mennesker lever i frihed og værdighed. Vi afdækker og dokumenterer krænkelser af rettighederne og gør omverdenen opmærksom på det, der sker.

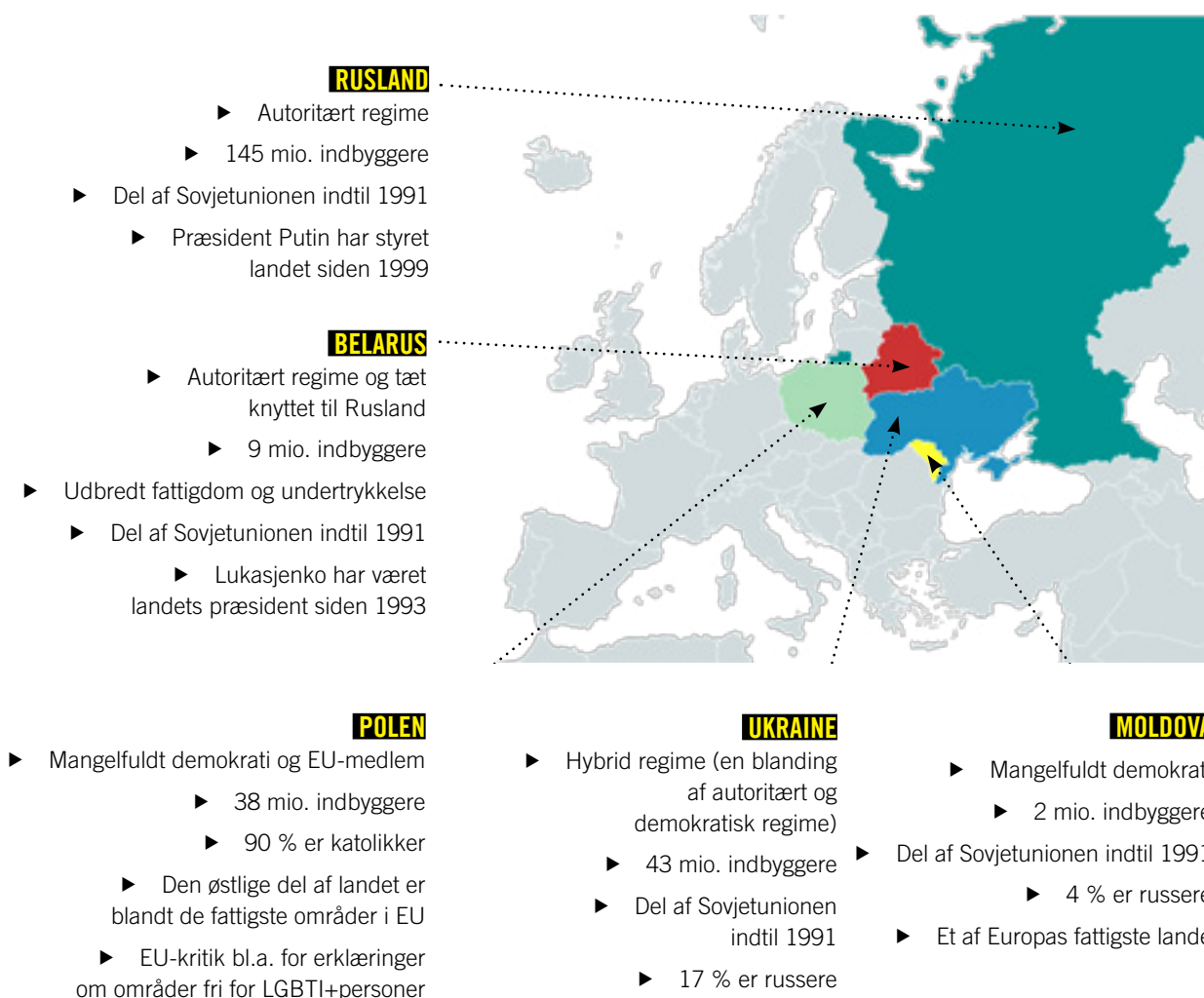
Amnesty International er en global organisation, som er uafhængig af økonomiske og politiske interesser. Derfor kan vi lægge et større pres på de ansvarlige myndigheder og magthavere. Vi har millioner af medlemmer, donorer og aktivister, der kæmper sammen med os. Vi lægger pres på beslutningstagere og magthavere, så de respekterer og fremmer menneskerettighederne. Det gør vi gennem medierne, lobbyindsatser, kampagnearbejde og undervisning.

Siden 1961 har vi været med til at få løsladt uretfærdigt fængslede personer og forhindret dødsstraf over hele verden. Vi har presset på og fået en bedre international lovgivning på områder såsom kvinders rettigheder, handel med våben, tortur og meget mere.

INTRO TIL LANDENE I MATERIALET

I alle fem lande er menneskerettighederne kommet ekstra under pres de senere år. Det skyldes bl.a. krigen i Ukraine, at diktatorerne i Belarus og Rusland slår endnu hårdere ned på modstand, og at Polen, trods EU-medlemskab, vedtager love, der gør landet mindre demokratisk.

Kilder: Denstoredanske.dk og Globalis

Kilde: The Economist

Læs evt. mere om, hvad der kendetegner et demokrati her: globalis.dk/tema/menneskerettigheder/demokrati-og-medborgerskab

OM LGBTI+

Man bliver tildelt et køn ved fødslen. Hvis du identificerer dig med det køn, du blev tildelt ved fødslen, er du det, man kalder ciskønnet. De fleste af os er ciskønnede og heteroseksuelle.

- **L** står for lesbian/lesbisk.
- **G** står for gay/bøsse.
- **B** står for bisexual/biseksuel. Det vil sige personer, der forelsker sig i både piger og drenge.
- **T** står for transkønnet. Det er personer, som ikke føler, at det køn, de fik tildelt ved fødslen, passer til dem.
- **I** står for interkønnet. Det dækker en lang række personer, hvis køns karakteristika falder uden for de normer, der typisk bliver brugt til at kategorisere mennesker som hankøn eller hunkøn. Læs evt. mere her: amnesty.dk/vores-arbejde/lgbti/interkoen/
- **+** står for alle de grupper, som ikke føler sig som del af normen, men som ikke er defineret specifikt ovenfor under de andre bogstaver. Det kan være mennesker, der identificerer sig som queer, non-binære, aseksuelle, etc.

Læs mere om Amnesty's arbejde for bedre LGBTI+rettigheder: amnesty.dk/vores-arbejde/lgbti/

KØN OG KØNSIDENTITET

Det biologiske køn er det fysiske køn. For mange vil det biologiske køn også være det, de opfatter sig som. Jeg har en penis. Altså er jeg en dreng.

Men der er en del, hvor det biologiske køn ikke passer med, hvordan de ser sig selv. Selv om man har en penis, føler man sig måske mere som en pige. Det vil sige, at man har en anden kønsidentitet. Man identificerer sig altså med et andet køn.

Nogle siger måske helt farvel til det køn, de fik tildelt ved fødslen, mens det for andre handler mere om, at man hverken identificerer sig som han- eller hunkøn. De opfatter fx sig selv som non-binære, intetkøn eller både mand og kvinde. De har en flydende kønsidentitet.

TEMATIKKEN DISKRIMINATION OG LGBTI+ SAMT POLEN

De seneste årtier er der vokset en stadig mere radikal modstand frem mod LGBTI+ i flere østeuropæiske lande. Hvis man tager alle borgere i EU, bor cirka en fjerdedel af borgerne i lande med store problemer med homofobi. Diskriminationen breder sig desuden: 140.000 LGBTI+personer i EU er blevet spurgt, om de er blevet diskrimineret. I 2020 svarede 43 procent ja. I 2012 var det 37 procent.

Polen er et af de lande, hvor der er stor modstand mod LGBTI+. Polakkerne er groft sagt delt i to:

- Dem, der synes, at der skal være plads til alle og til nye ideer. De bor især i den nordlige og vestlige del af landet.
- Dem, som synes, at alt skal blive ved det samme. De bor især i den sydlige og østlige del af landet. Den del af befolkningen synes, at alt var bedre i gamle dage, og at LGBTI+-bevægelsen og andet, de ikke har hørt om før, er et forsøg på at ødelægge det ægte Polen med de gode og sunde værdier. Her spiller den katolske kirke også en vigtig rolle. I 2019 sagde en af landets biskopper, Marek Jedraszewski: "Regnbuepesten ønsker at kontrollere vore sjæle, hjerter og sind".

DISKRIMINATION OG MENNESKERETTIGHEDER

I menneskerettighedserklæringen står der, at alle har ret til at blive behandlet ens uanset nationalitet, etnicitet, klasse, kaste, religion, køn, seksuel orientering, kønsidentitet, køns karakteristika, alder eller anden status. Der kan være mange årsager til diskrimination, fx frygt, fordomme eller en følelse af at være mere værdifuld end andre. Retten til at leve et liv frit fra diskrimination er en helt grundlæggende rettighed, som påvirker alle andre rettigheder (artikel 2).

LGBTI+personer, der bor i mindre byer – særligt i syd eller øst – har det svært. Det er svært at stå frem åbent om sin seksualitet. Hvis man alligevel står frem, risikerer man at blive smidt ud hjemmefra. I skolen er der heller ikke meget hjælp at hente ift. at finde sig til rette i sin seksualitet. Lærere må ikke undervise i seksualundervisning. Det bliver set som en seksualisering – som pædofili og som noget, der er knyttet til LGBTI+ideologien.

OM FAKE NEWS, MIS- OG DISINFORMATION

- **Fake news:** Ligner rigtige nyheder bygget på fakta. Afsenderen forsøger at snyde læserne for at opnå økonomiske eller politiske fordele.
- **Disinformation:** Falsk information serveret som fakta. Formålet er at skabe harme eller økonomisk gevinst eller fremme politiske eller personlige dagsordener.
- **Misinformation:** Når personer uforvarende deler usande fakta. Det kan være noget, der ligner nyheder.

Kilder: Dansk Sprognævn og DMJX.

TEMATIKKEN 'YTRINGSFRIHED OG FAKE NEWS'

Gasledningerne uden for Bornholm er sprunget i luften, men af hvem? Russerne siger, det er ukrainerne og amerikanerne. Ukrainerne, at det er russerne. Der er også mange andre bud. Sandheden kommer nok aldrig for en dag, og måske er der noget om snakken, når man siger, sandheden ofte er det første offer i en krig.

I Danmark har vi ofte mulighed for at få troværdig information via uafhængige medier (selv om man dog skal være opmærksom på, at de fleste medier har forskellige ideologiske og politiske tilknytninger), men stadig flere af os, og særligt unge, får information om verden fra sociale medier, som ikke nødvendigvis er troværdige, og hvor der er en risiko for at tage fake news for gode varer. I lande som Rusland og Ukraine og deres nabolande er de ekstra udfordrede. Her møder de ikke kun fake news på sociale medier, men også på landsdækkende tv-kanaler. Kanaler, som ofte er politisk styret – et greb, der er blevet strammet med krigen i Ukraine.

Moldova er et af de lande, hvor Rusland forsøger at destabilisere landet ved hjælp af sociale medier og ved bestikkelse ifb. med valg. Det gør russerne for at bane vejen for en mere russiskvenlig regering. På de sociale medier kan man fx læse om, at Ukraine er skyld i krigen, fordi landet provokerer, og at Rusland vil afnazificere landet. Ligesom pro-russere også har spredt hadtale om de ukrainere, som er kommet til Moldova som flygtninge.

Det russiske styre mener, at de har været tvunget ud i krigen, fordi de føler sig truet af EU- og NATO-udvidelserne. Noget som flere kommentatorer i Vesten i mange år har påpeget risikoen for med advarsler om, hvordan disse udvidelser kunne komme til at virke som en provokation og dermed være destabiliserende for regionen.

YTRINGSFRIHED OG MENNESKERETTIGHEDER

I Menneskerettighedserklæringen står der, at for at vi kan leve i et funktionelt, demokratisk samfund, er det afgørende, at vi har mulighed for at ytre os – også med negativ kritik – af det samfund, vi lever i. Hvis vi ikke må kritisere samfundet og de forhold, vi lever under, er det meget svært at forandre det. Det er en grundlæggende menneskerettighed, at enhver person har ret til at ytre sig frit på skrift og i tale. Enhver person har ret til at søge og modtage information og udtrykke sig, fx gennem tale, kunst og litteratur, uden andre personers eller myndigheders indblanding. Retten til at ytre sig frit medfører dog særlige forpligtelser og ansvar. Med vores ytringer kan vi risikere at ekskludere, forskelsbehandle, opfordre til had og krænke andre mennesker. Dette vil dog være i strid med retten til at være fri for diskrimination (artikel 19). Læs mere her: <https://amnesty.dk/vores-arbejde/ytringsfrihed/>

Styret i Rusland slår hårdt ned på den interne modstand mod krig. Hvis man er modstander af krigen, vil man ofte operere i det skjulte. Mange tør ikke tale åbent om krigen – end ikke med deres børn. For hvad nu hvis børnene kommer til at tale over sig i skolen eller kommer til at poste noget på Instagram? Det kan betyde flere år i fængsel. Modstandere opererer derfor i det skjulte. De tegner stjerner fx på husmure – tre og fire ved siden af hinanden. Det betyder 'Nej til krig'. Eller de lægger blomster på mindesmærker for børn, når Rusland i et bombeangreb har dræbt mange ukrainske børn.

Læs mere om en russisk aktivist, der er fængslet for at kritisere Ruslands invasion af Ukraine: [amnesty.dk/skriv-under/rusland-loeslad-vladimir-kara-murza/](https://www.amnesty.dk/skriv-under/rusland-loeslad-vladimir-kara-murza/)

I nabolandet Belarus bliver krigsmodstand også slået hårdt ned på. Ligesom al kritik af styret eller spørgsmål til, hvad staten foretager sig, kan resultere i lange fængselsstraffe.

BAGGRUNDSINFO OM BELARUS

Præsident Lukasjenko har haft magten i næsten 30 år. Selv om landet er et diktatur, vil præsidenten gerne have det til at ligne et demokrati. Derfor bliver der afholdt valg. Ved præsidentvalget i 2020 kastede præsidenten oppositionens kandidat i fængsel. Valget endte med en kæmpe sejr til den siddende præsident. Det lugtede af, at præsidenten havde svindlet sig til en sejr. Derfor gik hundredtusinder belarussere på gaden og demonstrerede mod præsidenten. Præsidenten satte militæret og politiet til at tæske og anholde folk. Han fik slået oprøret ned i denne omgang. Se billeder her: [facebook.com/amnesty.dk/posts/10159703327402941/](https://www.facebook.com/amnesty.dk/posts/10159703327402941/)

Mange sidder stadig anholdt eller lever i eksil for at undgå at blive anholdt. Der er en høj grad af overvågning i det belarussiske samfund såvel fysisk som digitalt. Du kan blive anholdt for småting, og hvis du først har været i politiets søgelys én gang, er der stor risiko for, at du igen bliver anholdt – ofte grundløst. Ingen kan vide sig sikre i det belarussiske samfund.

BAGGRUNDSINFO OM UKRAINE OG RUSLAND

Rusland og Ukraine var begge tidligere en del af Sovjetunionen. Rusland var det største land i unionen og det land, der havde mest indflydelse. Da Sovjetunionen gik i opløsning i 1991, stemte 90 % af ukrainerne for, at de ville være uafhængige. Men en del af den ukrainske befolkning, som var etniske russere, så anderledes på det. De boede især på halvøen Krim og i den østlige del af Ukraine. I 2011 begyndte de at gøre oprør. De spurgte Ruslands præsident Putin om hjælp. I 2014 sendte han soldater til Krim og annekterede den del af Ukraine.

Herefter begyndte folk, der støttede Rusland, at gøre oprør i to regioner i det østlige Ukraine. Mange mente, at de fik støtte af Rusland. 10.000 døde i den konflikt, men der var ingen, der for alvor kunne stoppe den. Den blev bare ved med at køre.

Sideløbende har EU og NATO udvidet mod øst, en politik, som flere eksperter og kommentatorer i Vesten har advaret mod (theguardian.com/commentis-free/2022/feb/28/nato-expansion-war-russia-ukraine), og hvilket det russiske styre også har kritiseret, da det betyder, at de hidtidige bufferzoner mellem øst og vest forsvinder, og at Rusland dermed vil stå i en langt mere sårbar sikkerhedspolitisk situation i forhold til Vesten.

I 2021 begyndte Putin at sende hundredtusinder soldater til grænsen til Ukraine. Officielt var de på øvelse, men den 24. februar 2022 vågnede folk i Ukraine op til lyden af eksplosioner. Soldaterne havde krydset grænsen. Putin har siden da ført krig mod Ukraine. Det vurderes, at 150.000 er døde (maj 2023).

BAGGRUNDSINFO OM MOLDOVA

Moldova er et af Europas fattigste lande. Befolkningen skrumper. De veluddannede rejser til EU. Landets siddende præsident er meget pro-vestlig og håber på snarligt medlemskab af EU. Landet er dog delt i en pro-vestlig og en pro-russisk del. Den forrige præsident var således pro-russisk. Landet er ikke medlem af NATO, og med et meget lille militær er der en udbredt frygt for, at hvis Putin gør alvor af sin trussel om at invadere landet som det næste efter Ukraine, kan Moldova intet stille op. I efteråret 2024 stemte moldoverne ja til, at landet skal fortsætte en proces mod at blive medlem af EU. Her blev den siddende EU-venlige præsident også genvalgt.

